

60 Eurocentrische professoren produceren gebakken lucht over het koloniaal verleden van het Nederlandse koningshuis

Nederlandse encyclopedie: *"'Gebakken lucht' is een Nederlandse uitdrukking voor iets wat heel wat lijkt, maar in werkelijkheid waardeloos is, niet voorstelt en opgeklopte onzin is."*¹

Waarom excuses voordat er onderzoek heeft plaatsgevonden?

Koning Willem-Alexander heeft op 1 juli 2023 officieel excuses aangeboden voor het Nederlandse slavernijverleden. Hij deed dit tijdens een toespraak bij de Nationale Herdenking Slavernijverleden in het Oosterpark te Amsterdam. In zijn speech vroeg de koning tevens om vergiffenis voor het gebrek aan optreden van zijn voorouders tegen het systeem.

In december 2025 bezocht de koning Suriname, maakt opnieuw excuses, vroeg en kreeg vergiffenis van de nazaten. De koning nam deel aan symbolische en culturele rituelen om de verzoening te onderstrepen. Zo hield hij samen met Surinaamse leiders een touw vast dat werd losgetrokken (als symbool voor het sluiten van vrede), en werd een ritueel uitgevoerd met onder meer een massieffhouten vijzel waarin de voorouders werden betrokken.

Was dit alles wel nodig? Waar is de noodzaak van excuses op gebaseerd? Het wetenschappelijk onderzoek naar het koloniaal verleden van het koningshuis, was bij de speech in 2023 nog amper gestart. Het zou drie jaar duren voordat de resultaten bekend zouden worden. Waarom heeft de koning het onderzoek niet afgewacht en is alvast begonnen met excuses aan te bieden? Stel dat uit het onderzoek zou blijken, dat het koningshuis in haar bijna vijfhonderd jaar lange geschiedenis maar marginaal verantwoordelijk was voor het kolonialisme, zijn excuses dan niet overdreven?

Ik zal verder in dit artikel deze vreemde gang van zaken analyseren. Normaal wordt beleid gemaakt op basis van onderzoek. Nu komt beleid voor onderzoek. Dat is toch vreemd?

Het onderzoek

De website van de universiteit Leiden vat het onderzoek samen: *"Op initiatief en op kosten van Zijne Majesteit Koning Willem Alexander verrichtte de Universiteit Leiden in de periode 2023–2026 onderzoek naar de rol van het Huis Oranje Nassau in de koloniale geschiedenis van Nederland. Het onderzoek richtte zich op 'de rol van het Huis Oranje-Nassau in de koloniale geschiedenis van Nederland'. Het onderzoek omvat de gehele koloniale periode, vanaf omstreeks 1600, en loopt door tot in het heden. Het onderzoeksproject werd op 2 oktober 2026 afgerond met de presentatie van de onderzoeksresultaten en de publicatie van vijf boeken."*²

De vijf boeken zijn:

1. Van Willem de Zwijger tot Willem-Alexander (redactie Gert Oostindie, Tristan Mostert, Erik Odegard en Bart Verheijen). Dit is een chronologische biografie over de rollen van stadhouders en koningen.
2. Koloniale macht, profijt en status (redactie Gert Oostindie en Henk te Velde). Dit behandelt de politieke en financiële relaties van het koningshuis.
3. Schaduwen van de Oranjezon (redactie Esther Captain en Guno Jones). Dit gaat in op verschillende visies in de koloniën over het koningshuis.

4. Oranje en de koloniën, 1600-2025. De koloniale geschiedenis van het Huis Oranje-Nassau (door Gert Oostindie). Dit is een overkoepelende behandeling van de hoofdlijnen van het onderzoek.
5. European Monarchs & Colonialism (redactie Gert Oostindie en Karwan Fatah-Black). Dit is een internationale vergelijking van het Huis van Oranje met andere Europese vorstenhuizen. Dit boek moet eind oktober uitkomen en heb ik het daarom niet meegenomen in mijn bespreking.

In de rest van het artikel verwijs ik naar de boeken als deel 1, deel 2, deel 3 en deel 4. Alle boeken hanteren hetzelfde theoretisch kader over slavernij en kolonialisme.

De organisatie van het onderzoek

De resultaten werden met veel bombarie gepresenteerd. De Universiteit Leiden meldt heel voldaan: *"Vrijwel alle Nederlandse media besteedden aandacht aan het onderzoek naar de rol van de koninklijke familie in het kolonialisme, dat onder leiding van hoogleraar Gert Oostindie door meer dan zestig wetenschappers werd uitgevoerd."*³

Drie aspecten van de organisatie van het onderzoek worden benadrukt in de propaganda campagne.

Ten eerste, hoe geweldig het is dat de koning het onderzoek zelf financiert. De koning heeft uit eigen zak € 1,6 miljoen geschonken voor het onderzoek. Is dat zo prijzenswaardig? Het is toch normaal dat je je functie niet misbruikt om onderzoek naar je familiegeschiedenis door derden, met name de Nederlandse staat, te laten financieren? Als je dat zou doen, dan zou dat fraude zijn. In feite wordt met veel poeha gezegd: *"Het koningshuis heeft geen fraude gepleegd en daar zijn we trots op."* Dat is gebakken lucht. Het koningshuis ontvangt jaarlijks € 13 miljoen aan uitkeringen van de staat voor Koning Willem Alexander, Koningin Máxima, Prinses Beatrix en Prinses Amalia. De totale begroting voor de koninklijke hofhouding is € 60 miljoen. Het koningshuis heeft aandelen in grote bedrijven, maar is daar niet transparant over. Als de media melden hoe geweldig het is dat het koningshuis € 1,6 miljoen gedoneerd heeft voor het onderzoek naar de eigen familie geschiedenis, dan is het gebakken lucht. Het is peanuts voor deze miljonairs.

Het tweede aspect dat in de media wordt gepromoot is hoe geweldig wetenschappelijk het onderzoek is. Immers, 60 professoren werken eraan mee. Alsof 60 professoren niet dezelfde onzin kunnen verkondigen als één professor.

Ik noem twee voorbeelden. Professor Pieter Emmer, lange tijd de Eurocentrische autoriteit van slavernijgeschiedenis in Nederland, verkondigt dat de Afrikanen blij waren met slavernij.⁴ Professor R.A.J. van Lier stelt dat slavernij is begonnen omdat de slavenmaker en totslaafgemaakte samen besloten om slavernij in het leven te roepen.⁵ Dit soort onzin wordt door professoren verkondigd, niet door dronkenmannen in een bar. Als de onzin van één professor herhaald wordt door 60 professoren, dan blijft het onzin en wordt het niet plotseling iets anders. Dat is gebakken lucht.

Het derde aspect is de garantie voor de wetenschappelijke waarde van het onderzoek. In alle delen wordt gesteld dat het onderzoek werd verricht onder de gebruikelijke regels voor wetenschappelijke integriteit en onafhankelijkheid zoals die worden gehanteerd door de KNAW, NWO en Universiteiten van Nederland.

Ik heb die regels bekeken.⁶ Ze zijn eurocentrisch. Wetenschap wordt gedefinieerd als *"the quest for knowledge obtained through systematic study and thinking, observation and experimentation"*. Dekoloniale theoretici hebben scherpe kritiek op dit soort definities, omdat ze de bron van kennis beperken tot observatie en redenering en de methoden van de natuurwetenschappen toepassen op de sociale wetenschappen met de pretentie van objectiviteit.⁷ Maar dat laat ik nu even zitten. Het gaat mij om regels die ik onderschrijf, regels als *"dat men alternatieve visies en tegenargumenten serieus neemt"*, *"niet laat leiden door buiten-wetenschappelijke overwegingen (bijvoorbeeld overwegingen van commerciële of politieke aard)"*, *"doe onderzoek dat wetenschappelijk en/of maatschappelijk van betekenis kan zijn"*, en *"houd rekening met de laatste wetenschappelijke inzichten"*.

Al deze regels zijn helemaal niet gehanteerd in het onderzoek van de zestig wetenschappers, zoals ik zal laten zien.

Als er regels worden gesteld waaraan je moet voldoen, dan is de normale procedure dat niet jijzelf, maar iemand anders controleert of je aan die regels hebt gehouden. In dit onderzoek zeggen de onderzoekers doodleuk: *"Wij hebben onszelf gecontroleerd op de regels van KNAW e.a. en geven ons een cijfer 10."* Dit is toch niet serieus. Een derde moet bepalen of je je aan de regels hebt gehouden, niet jijzelf. Dit is gebakken lucht.

Het theoretisch kader

Wie het wetenschappelijk onderzoek van de afgelopen decennia heeft gevolgd op het terrein van koloniale geschiedenis, weet dat intellectuelen uit de gekoloniseerde landen het theoretisch kader hanteren van kolonialisme als een misdaad tegen de menselijkheid. Een misdaad tegen de menselijkheid zijn ernstige, grootschalige of stelselmatige daden die gericht zijn tegen een burgerbevolking. Dat begon in 2001 bij de VN Wereldconferentie tegen Racisme in Durban Zuid Afrika, waar dit theoretisch kader werd vastgelegd.⁸ Vijfentwintig jaar later zijn de historici uit dit onderzoek nog steeds niet in staat om *"alternatieve visies en tegenargumenten"* (KnaW e.a.) serieus te nemen en kan met geen *"rekening houden met de laatste wetenschappelijke inzichten"* (KnaW e.a.). Het concept van de misdaad tegen de menselijkheid is volstrekt afwezig in alle delen. Dat komt omdat zij zich laten leiden door *"buiten-wetenschappelijke overwegingen, met name politieke overwegingen"* (KnaW e.a.).

Kolonialisme begon met de gewelddadige diefstal van Inheems land en de brute bezetting van gekoloniseerde volkeren. Diefstal en moord zijn misdaden. Als je de term bezetting zou gebruiken in Nederland, dan ligt het gevoelig omdat er onmiddellijk een verband wordt gelegd met de illegale bezetting van Nederland door Duitse fascistten. De vergelijking van koloniale bezetting en fascistische bezetting wordt ten alle tijde vermeden door eurocentrische historici.

Als je het theoretisch kader neemt van de misdaad tegen de menselijkheid, dan erken je dat er misdadigers zijn die deze misdaad plegen. Je noemt de daders ook misdadigers. Wat gebeurt is er als je het koningshuis neerzet als een huis van misdadigers. Vanuit een objectieve wetenschappelijke benadering zou je dat moeten doen. In plaats daarvan noemen de onderzoekers de stadhouders en koningen geen misdadigers, maar "vorsten", "managers", "betrokkenen". Als je belangrijk onderdeel bent van een systeem dat land dat niet van jou is steelt en bezet (Inheems land), mensen ontvoert, vermoordt en onder brute dwang hen en hun kinderen als particulier bezit beschouwt en met brutaal geweld dwingt om gratis voor je te werken, hoe kun je deze mensen geen misdadigers noemen en zelvende termen gebruiken als "betrokkene". Dan ben je toch niet wetenschappelijk, maar politiek bezig. Dan produceer je gebakken lucht. Dat geldt voor alle zestig professoren.

De misdaad tegen de menselijkheid was niet de enige misdaad die het koninklijk huis heeft begaan tijdens het kolonialisme. In deel 2 schrijven de onderzoekers: *"De stadhouders ontvingen wel enkele miljoenen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) en de in opiumhandel gespecialiseerde Amfioen Sociëteit; niet omdat zij daarin zelf investeerden, maar omdat de bestuurders van deze ondernemingen hen lieten delen in de winsten, in de verwachting dat deze stadhouders hun belangen zouden verdedigen. Dat gebeurde inderdaad weleens, maar het is niet goed vast te stellen of de stadhouders wezenlijk bijdroegen aan het functioneren van beide compagnieën."*

In 1815 riep Koning Willem I (1772-1843) riep zichzelf uit tot koning van Nederland. In een website van de Universiteit van Leiden www.parlement.com wordt hij als volgt beschreven: *"Hij bepaalt het beleid, neemt besluiten en is verantwoordelijk voor de financiën, en hij benoemt en ontslaat de ministers. Die ministers zijn alleen aan hem verantwoording schuldig en zijn in feite 'ambtenaren'."* Normaal zou je zo een heerser een dictator noemen. Hij was een drugsbaron. De populaire geschiedeniswebsite www.historiek.net schrijft over zijn drugsactiviteiten: *"In 1827 verleende Willem I de NHM het alleenrecht op de invoer van opium, waardoor de winsten flink toenamen."* Het koninklijk huis niet alleen schuldig aan een misdaad tegen de menselijkheid, maar ze waren ook ordinaire drugbaronnen.

Esther Captain en Guno Jones schrijven in deel 3: *"Wij hebben ernaar gestreefd om woorden te gebruiken die zo min mogelijk koloniale connotaties en denigrerende*

associaties reproduceren."⁹ Ze hadden moeten toevoegen: *"Ook hebben we vermeden om woorden te gebruiken, die weliswaar recht doen aan de werkelijkheid, maar gevoelig liggen voor het koninklijk huis en de Nederlandse media."* Dit is donkerbruin gebakken lucht.

Wat heeft het onderzoek opgeleverd?

De centrale vraag van het onderzoek is: Wat is de rol geweest van het Huis van Oranje-Nassau in de koloniale geschiedenis van Nederland?

Deel 2 onder redactie van Esther Captain en Guno Jones heeft een andere onderwerp. Het gaat in op verschillende visies in de koloniën over het koningshuis. Het resultaat van hun onderzoek is niet bijster opvallend. Ze laten zien *"dat mensen in en uit de koloniën zich op uiteenlopende wijze hebben verhouden tot de functie en symboliek van het koningshuis: soms als loyale onderdanen, op andere momenten als felle critici van het instituut."* Tja, dat er verschillende visies zijn geweest, kan toch niet als een serieus wetenschappelijk resultaat worden gepresenteerd. Daar hoeft je toch niet jaren voor te studeren. Je hoeft gewoon om je heen te kijken als je in het Caribische gebied bent. Dit is donkerbruin gebakken lucht.

Ik heb de resultaten zoals die door Gert Oostindie zijn geformuleerd, per misdadiger samengevat. Oostindie gebruikt niet de toepasselijke term "misdadiger". De nummers tussen haakjes zijn een verwijzing naar de paginanummers van deel 1.

Willem van Oranje (Willem de Zwijger)	geen koloniale ambities (13)
Maurits van Oranje	een bescheiden rol (56)
Frederik Hendrik van Oranje	niet wezenlijk betrokken (80)
Willem II van Oranje	koloniën waren van beperkt belang (96)
Willem III van Oranje-Nassau	steunde, maar bepaald niet het beleid (121)
Johan Willem Friso van Nassau-Dietz	wordt niet behandeld wegens onduidelijkheid over de troonopvolging
Willem IV van Oranje-Nassau	betrokkenheid groeide maar was niet bepalend (137)
Willem V van Oranje-Nassau	de greep op de koloniën nam toe, maar in de praktijk verdiende hij niet aan het systeem (174)
Willem I (Willem Frederik)	was de enige koloniekoning (220)
Willem II	het ontbrak hem aan belangstelling en daadkracht (245)
Willem III	bemoeienis was niet groot (278)
Emma	imperiaal koningschap met meer aandacht voor het koloniale leger en de 'Pacifisering' van Oost-Indië (300)
Wilhelmina	Imperiale koningin die zich schaamde om een Europeaan te zijn (p.342). Maar zij was wel mentaal gedekoloniseerd.
Juliana	geloof in ontwikkelingssamenwerking als ereschuld en was tegen racisme (383)
Beatrix	Koloniaal dossier was geen hoofdzaak (426)
Willem-Alexander	wordt niet besproken omdat koningschap nog niet is afgerond

Oostindie concludeert *"dat de betrokkenheid van het Huis Oranje-Nassau slechts bij uitzondering bepalend was voor het Nederlandse kolonialisme"*.¹⁰ Sterker nog, één misdadiger (koningin Wilhelmina) was niet een misdadiger, maar een anti-koloniale vrijheidsstrijder. Oostindie vertelt het verhaal: *"Na een periode van vijftig jaar nam Wilhelmina afscheid van haar koloniaal imperium, een rijk dat zij nooit had bezocht. Dacht zij aan het einde van haar leven anders over het kolonialisme. Thijs Booy,*

particulier secretaris van Wilhelmina van 1953 tot aan haar overlijden in 1962, meende van wel. Volgens hem had de prinses vrede met het afscheid van Indië en gaf zij volken die hun vrijheid nastreefden gelijk. 'Zij gunde de zolang onder Europees regiment gestaan hebbende volken in Azië en Afrika de vrijheid.' Sterker nog: 'Ware zij een Aziaat, een Afrikaan geweest, dan had zij zeker met een vrijheidssjerp gelopen.'...

[Wilhelmina was boos op een ambtenaar die stelde dat Nederland als overbevolkt land Indonesië nodig had als uitzwermgebied voor het jonge geslacht.] Volgens Booy zat dit gesprek de prinses vlak voor haar dood in 1962 nog steeds dwars. De bejaarde Wilhelmina zei: 'Ik ben steeds meer het Europees egoïsme gaan verfoeien. Wat heb ik me vaak geschaamd een Europeaan te zijn.' Ongetwijfeld was Wilhelmina overtuigd dat zij mentaal gedekoloniseerd was."

Het had even gescheeld of Oostindie had Wilhelmina geplaatst in het rijtje "Baron, Boni en Wilhelmina", of "Tula, Bastiaan Carpata en Wilhelmina".

Hoe noem je het presenteren van een toevallige oprisping van gewetenswroeging als een serieuze historische karakterisering van Wilhelmina? Juist, gebakken lucht.

Deel 2 behandelt de vraag wat het financieel gewin was van het Huis van Oranje door kolonialisme. De conclusie is als volgt: *"Tijdens de Republiek was de actieve financiële betrokkenheid van de Oranjes bij het kolonialisme niet groot. Het overgrote deel van hun koloniale inkomsten kwam niet voort uit eigen investeringen, maar werd toegekend als emolumenten behorende bij het stadhouderschap, voornamelijk door de VOC en later ook door de Amfioen Sociëteit. De belangrijkste inkomsten uit het Atlantisch gebied kwamen voort uit de kaapvaart in de eerste helft van de zeventiende eeuw en waren indirect koloniaal van aard. De totale omvang van deze koloniale inkomsten was 4,2 miljoen gulden of 6 miljoen als ook de indirecte inkomsten worden meegerekend, in hedendaagse koopkracht 55,9 respectievelijk 85,6 miljoen euro. De bijdrage van de koloniën aan hun inkomsten en vermogensopbouw was beperkt. Omdat dit vermogen in Franse tijd deels werd geconfisqueerd, droegen de koloniale inkomsten uit de tijd van de Republiek dus niet significant bij aan het hedendaagse vermogen van het Huis Oranje-Nassau."*

Tijdens het Koninkrijk was wel sprake van duidelijke eigen initiatieven en investeringen, vooral van koning Willem I en zijn kleinzoon prins Hendrik. Hun investeringen rendeerden zo goed, dat het Huis van Oranje-Nassau tussen 1813 en 1900 het enorme bedrag van ruim 37 miljoen gulden verdiende aan Nederlands-Indië, zo'n 475 miljoen euro in hedendaagse waarde. Aan Suriname, de Nederlandse Antillen en (tot 1872) Elmina verdiende het koningshuis niet, niet in de laatste periode van de slavernij, evenmin in de daaropvolgende eeuw. Daar werd juist een klein verlies geleden."¹¹

Het Huis van Oranje startte in 1559. We zijn nu 467 jaar later. De regeerperiode van misdadiger koning Willem I duurde 30 jaar, dat is 6% van de totale periode. Toen was er volgens Oostindie echt sprake van een kolonie-koning.

Als je dit alles bij elkaar zet, dan moet je vaststellen dat volgens dit onderzoek Koning Willem Alexander helemaal geen excuses had hoeven te maken voor het koloniale verleden van het Huis van Oranje. Hij had die rituelen in Suriname helemaal niet hoeven uit te voeren. Het stelde niet veel voor. Hoe kun je die conclusie NIET trekken? Als je dat niet doet, dan produceer je gebakken lucht.

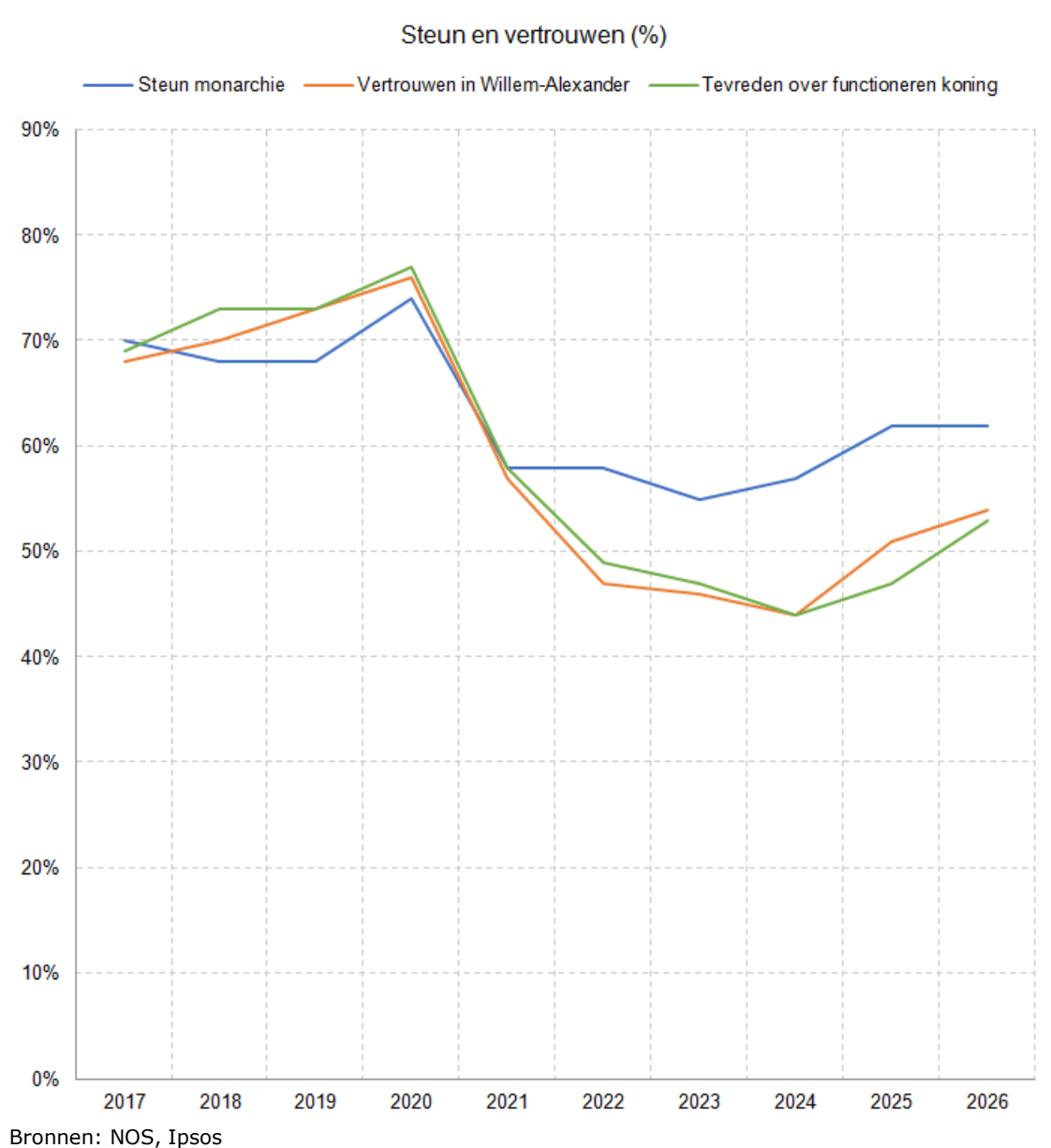
Gezond verstand als bron van kennis

Een onderzoek van zestig Eurocentrische wetenschappers brengt de conclusie naar voren dat er geen basis is voor excuses voor de "betrokkenheid" van het koningshuis bij het kolonialisme. Die betrokkenheid was op een uitzondering na marginaal van had geen invloed op de gang van zaken. Zoals Oostindie het formuleert: *"De betrokkenheid van het Huis Oranje-Nassau was slechts bij uitzondering bepalend voor het Nederlandse kolonialisme."*¹²

En toch heeft koning Willem Alexander excuses aangeboden. Waarom? Omdat er een bron van kennis is, die niet door de Nkaw e.a. wordt erkend als legitiem, maar wel in dekoloniale theorie, en dat is "gezond verstand". Gezond verstand is kennis die door een gemeenschap wordt geproduceerd op basis van ervaringen en de verwerking daarvan. Die ervaringen hebben geleerd dat Eurocentrische wetenschappers gebakken lucht

kunnen produceren en dat de werkelijkheid van kolonialisme een werkelijkheid van een misdaad tegen de menselijkheid is. De koning heeft gezien - hij kon gewoon Google gebruiken en had geen zestig wetenschappers nodig - dat er een massabeweging is die kolonialisme als een misdaad tegen de menselijkheid beschouwt. Zijn populariteit is tanende.

Het maakt niet uit of je veel of weinig hebt verdiend aan je misdaad. Dat is niet relevant. Dat leert gezond verstand ons. Het maakt de misdaad niet meer of minder erg. Als je aan het hoofd staat van een systeem dat misdaden tegen de menselijkheid pleegt, dan maakt het niet uit of je persoonlijk iemand ontvoerd heb en de zweep hebt gehanteerd. Het gaat niet om het individu. Het gaat om het systeem. Dat leert gezond verstand ons. Ondanks de enorme investeringen in de promotie van het koningshuis en het totale gebrek aan kritiek op het instituut vanuit de reguliere media is de populariteit van het koningshuis enorm gedaald in de laatste tien jaar. Willem Alexander is in 2013 koning geworden.

Bij iedere herdenking realiseerde de koning zich dat hij liever zijn gezond verstand kon gebruiken om zijn beleid te bepalen en later wel een manier zou vinden om te dealen met de resultaten van een onderzoek, dat hem in problemen kon brengen. Maar het gebruik van de theorie van de misdaad tegen de menselijkheid was ook niet

aantrekkelijk. Hoe moet hij zijn voorouders misdadigers noemen? Dus was het enige alternatief: bied excuses, neem de boeken in ontvangst en laat het onderzoek voor wat het is: gebakken lucht.

¹ https://www.encyclo.nl/begrip/gebakken_lucht. Geraadpleegd: 16-10-2026.

² <https://www.universiteitleiden.nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/het-huis-oranje-nassau-en-de-koloniale-geschiedenis#tab-1>. Geraadpleegd: 16-10-2026.

³ <https://www.universiteitleiden.nl/in-de-media/2026/10/onderzoek-oranjes-en-kolonialisme-in-diverse-media>. Geraadpleegd: 16-10-2026.

⁴ <https://iisr.nl/news/waarom-pieter-emmer-een-racist-is/>. Geraadpleegd: 16-10-2026.

⁵ Zie Hira, S. (2025): Van Priary tot en met De Kom. Een dekoloniale geschiedenis van het verzet tegen kolonialisme in Suriname 1630-1940. Amrit Publishers. Den Haag, p. 75. Paragraaf 2.2. bevat een uitgebreide kritiek op de Eurocentrische geschiedschrijving van Suriname.

⁶ Knaap e.a. (2018): Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit. <https://phys-techsciences.datastations.nl/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.17026/dans-2cj-nvwu>. Geraadpleegd: 15-10-2026.

⁷ Zie voor deze kritiek: Hira, S. (2023): Decolonizing The Mind. A Guide to Decolonial Theory and Practice. Amrit Publishers. The Hague, hoofdstuk vijf over epistemologie.

⁸ <https://www.adalah.org/uploads/oldfiles/eng/intladvocacy/ngoforumdecl.htm>. Geraadpleegd: 15-10-2026.

⁹ Deel 4, p. 25.

¹⁰ Speech Gert Oostindie bij de presentatie van de boeken.

<https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/algemeen/bb-scm/nieuws/het-huis-oranje-nassau-en-de-koloniale-geschiedenis/toespraak-gert-oostindie.pdf>

¹¹ De periode van de republiek liep van 1588 tot 1795, bekend als de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Oostindie, G. (2026), p. 137-138.

¹² Speech Gert Oostindie.